

Opponencia
Édes Zsuzsanna diplomatervéhez
Erdei temető a Vértesben

Pacifista vagyok. Irtózom a háborús filmektől és az erőszak bármely formájától. Nem voltam katona. Viszont pár éve hallotam egyszer egy beszélgetést a rádióban egy hadtörténésszel az Árpád vonalról. Ma sem értem, hogy miért, de alig vártam, hogy az interjúalany, Szabó József János könyve megjelenjen. Amint lehetett megvettem és egy szuszra végigolvastam. Aztán nem sokára Beregszászra vitt az utam, egy parasztiportákat felmérő TDK kiállítás megnyitójára. Vendéglátónk, Horkay Sámuel megmutatta a világukat, így persze eljutottunk az ezredéves határra is, a Vereckei hágóhoz. És ott megláttam az Árpád vonal egy bunkerét, pont a határon. Nem tudom leírni, hogy mit éreztem, de mindenkinek kívánom, hogy élje ezt át.

t t t

A Vértesben lezajlott Konrád hadműveletekről, a kilencvenes években, gyerekként nagyon nehéz képet szerezni. Édes Zsuzsanna mégis valami nagyon fontosat tudott meg, amikor nagypapját kísérhette a vértesi katonasírok gondozása során. Ez a gyermekkor itt van a diploma tablóján: látjuk Zsuzsát és lássanak engem is, amint mindezt elmeséli életünk első találkozásóján. A hitelesség, az oly illékony hitelesség pillanatai ezek!

A terv nem épülhet ezek után a mindennapok világára: nincs bronzszobor, nincs keresztfák végeláthatatlan sora, nincs pátosz és nincs manír.

Viszont ott a hallgatag Vértes, közepén egy lejtős tisztással. Ide jöjjön el, aki emlékezni akar, és az is, aki még hisz a háborúban, hogy egyszer és mindenkorra megváltozzon a véleménye.

A hegységet a mai napig át meg átrajzoló, egyre kevésbé felismerhető lövészárkokat jeleníti meg a terv, de úgy, hogy ezt a mulékony időt megállítja a tervező, amennyire csak lehet. Mi is történik?

Először is le kell kaszálni a rétet – mostantól ez egy lekaszált rétet lesz az erdő mélyén.

A következő lépés az árokrendszer kitűzése: ez pont úgy történhet, mint ahogy 65 éve volt.

A harmadik a talajszilárdítás. Egy XX. század-végi technika jelenik meg itt, a világ végén: hátborzongató kontrasztja ez az előbbinek.

Aztán elindul a fűrészelés-kitermelés és a régi ház alapjain való építkezés: észszerű és irracionális egyszerre. Két eredménye lesz: a sosemvolt- mégisvolt árokrendszer és az egyszerivolt- van és nincs ház-reinkarnáció, az értelmetlenség (a háború értelmetlenségének) világszép szimbóluma. Nagyon fontos, hogy ezt megint egyszerű módszerekkel lehet elvégezni, elronthatatlanul.

Aztán a zárványként kialakult mező-kazettákba az itt harcolt messzi népek mezei virágait kell elültetni. Az sem baj, ha nem maradnak meg az idegen éghajlaton, csak az idehozásuk és az elültetésük fontos.

Beszélhetnék még a Szent László pénze fölhasználásáról, meg a koporsó-kapszulákról, de minden fontosat elmondtam már.

Szólni kéne az egész dekoncentrált struktúráról, hogy mi lesz a falvakban, a kis térképes műtárgyakról, meg a nagy műgonddal megtervezett kiszolgáló épületről is. Nem fogok.

Meg kéne említeni a terv hibáit is – minden tervnek vannak, ezeket elmondtam Zsuzsának, úgy érzem ebben az esetben elég, ha ő tudja és elgondolkodik rajtuk.

A terv szerintem a ritka evidenciák közé tartozik, revelatív élményt nyújtó kiváló munka. Kedves Zsuzsa, köszönöm, könnyebb lett a lelkem!

Dévényi Tamás
építész